Journal of Preventive Medicine

Autumn 2022. Vol 9. Issue 3

Research Paper

The Role of Spirituality and Resilience in Predicting COVID-19-related Anxiety in College Students

Farzin Bagheri Sheykhangafshe[1], Fereshteh Rezaeinasab[2], Alireza Alesadi Sani[3], Vahid Savabi Niri[4], *Ali Fathi-Ashtiani[5]

1. Department of Psychology, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.
2. Department of Health Psychology, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran.
3. Department of Clinical Psychology, Anar Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.
4. Department of Clinical Psychology, Ardabil Branch, Islamic Azad University, Ardabil, Iran.
5. Behavioral Sciences Research Center, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

Use your device to scan and read the article online

Citation Bagheri Sheykhangafshe F, Rezaeinasab F, Alesadi Sani A, Savabi Niri V, Fathi-Ashtiani A. [The Role of Spirituality and Resilience in Predicting COVID-19-related Anxiety in College Students (Persian)]. Journal of Preventive Medicine. 2022; 9(3):206-217. https://doi.org/10.32598/JPM.9.3.406.2

doi https://doi.org/10.32598/JPM.9.3.406.2

CC BY NC

Article Info:

Received: 25 May 2022

Accepted: 23 Jun 2022

Available Online: 01 Oct 2022

Key words:
Coronavirus, Spirituality, Resilience, Anxiety

ABSTRACT

Objective The coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic increased the anxiety and stress of many students, and affected their lives. The present study aims to investigate the role of spirituality and resilience in predicting COVID-19-related anxiety in college students

Methods This is a descriptive and correlational study. The study population consists of all students of Tarbiat Modarres University in Tehran, Iran in the academic year 2020-2021. Of these, 260 students were selected by a convenience sampling method. The data were collected using Coronavirus Anxiety Scale, Spirituality Questionnaire, and Connor-Davidson Resilience Scale. Data analysis was performed in SPSS v.24 software using Pearson correlation test and multiple regression analysis.

Results The spirituality components of self-awareness (r=-0.256), the importance of spiritual beliefs in life (r=-0.229), spiritual practices (r=-0.373), and spiritual needs (r=-0.280) and the total score of spirituality (r=-0.286) and resilience (r= -0.522) had a significant negative correlation with COVID-19-related anxiety. They predicted 45% of the changes in COVID-19-related anxiety (P<0.01).

Conclusion The college students with higher levels of spirituality and resilience can experience less anxiety during the COVID-19 pandemic. Therefore, it is recommended that medical staff and psychologists provide resilience training and various spiritual programs during the pandemic for students, even for those who are recovering from the COVID-19.

Corresponding Author:
Ali Fathi-Ashtiani, PhD
Address: Behavioral Sciences Research Center, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran.
Tel: +98 (21) 87554147
E-mail: afa1337@gmail.com

Journal of Preventive Medicine

Extended Abstract

Introduction

The coronavirus disease 2019 (COVID-19) was started in Wuhan, China and, after a short period of time, it spread throughout China and many other countries [1, 2]. One of the variables that can help in difficult situations is spirituality and religious beliefs [10]. Regular remote religious activities can somehow reduce psychological pressure of COVID-19 [10]. Cho et al. [19] investigated the effect of religious activities on depression and anxiety during the COVID-19 pandemic and showed that people who used positive religious coping style had less depression and anxiety. Among other variables that can lead to the reduction of anxiety is resilience [21]. Resilience is the process of adaptation in facing stressful, tragic and threatening events [3]. The results of recent studies have indicated the important role of resilience in coping with the psychological consequences of COVID-19 [25, 26]. In a study, Ferreira et al. [27] showed significant relationships between demographic characteristics and the level of resilience during the outbreak of COVID-19. Older people and those with lower education had lower levels of resilience. Considering that the pandemic has created a lot of psychological pressure on many people, the present study was conducted to investigate the role of spirituality and resilience in predicting COVID-19-related anxiety.

Methods

The is a descriptive correlational study. The study population consists of the students of Tarbiat Modares University in Tehran, Iran in the academic year of 2020-2021. The sample size was estimated to be 260 [29] who sampling was done by a convenience sampling method. The criteria for entering the study were consent to participate and access to the Internet. The exclusion criteria were: Not being a student of the university and returning the questionnaires incomplete. Data collection tools were:

• Corona Anxiety Scale which was developed by Alipour et al. in Persian [30] and has 18 items and 2 subscales. Items 1-9 measure physical symptoms and items 10-18 measure psychological symptoms. The items are rated on a 4-point Likert scale.

• Spirituality Questionnaire which was developed by Parsian and Dunning. It has 29 items and four subscales of self-awareness (10 items), importance of spiritual beliefs in life (4 items), spiritual practices (6 items) and spiritual needs (9 items). The items scored on a Likert scale from 1=completely disagree to 4=completely agree. The total score ranges from 29 to 116, where higher scores indicate higher level of spirituality

• Connor-Davidson Resilience Scale which was developed by Connor and Davidson [24]. It has 25 items that are scored based on a 5-point Likert scale (from 0 to 4). The total score ranges from 0 to 100, where higher scores indicate higher level of resilience.

Results

Participants were 260 male and female college students with a mean age of 25.78 years; 148 were female and 112 were male; 87 were married and 173 were single. The results showed that the variables of self-awareness, the importance of spiritual beliefs in

Table 1. Results of multiple regression analysis for spirituality and resilience

Variables	B	SE	β	T	Sig.	Tolerance	VIF
Constant	39.21	1.70	-	-22.96	0.001	-	-
Self-awareness	0.273	0.048	-0.313	-5.71	0.001	0.675	1.48
Importance of spiritual beliefs in life	0.198	0.060	-0.164	-3.30	0.001	0.826	2.57
Spiritual practices	0.231	0.050	-0.228	-4.59	0.006	0.822	1.22
Spiritual needs	0.221	0.049	-0.270	-4.54	0.004	0.572	1.75
Total	0.241	0.082	-0.293	-5.38	0.001	0.904	2.63
Resilience	0.168	0.023	-0.378	-7.23	0.001	0.741	1.36
$R=0.68$, $R^2=0.45$, $F=46.92$, $P<0.001$							

life, spiritual practices, spiritual needs, total spirituality, and resilience had a significant negative correlation with the COVID-19-related anxiety (P<0.01) such that with the increase of the mentioned variables, the level of anxiety decreases. In Table 1, the results of examining the role of spirituality and resilience in predicting the COVID-19-related anxiety are presented. As can be seen, the coefficient of correlation between the above-mentioned variables and COVID-19-related anxiety was 0.68 and these five variables could significantly predict 45% of changes in anxiety (P<0.001). According to the beta values, the predictors were ranked as: Resilience (β=-0.378), self-awareness (β=-0.313), total spirituality (β=-0.293), spiritual needs (β=-0.270), spiritual practices (β=-0.228), and the importance of spiritual beliefs in life (β=-0.164) (P<0.05).

Discussion

Every human being needs a source of comfort during hard and difficult situations [13]. During the COVID-19 pandemic, people have suffered from many psychological problems, which are directly related to the aggravation of the disease in them [9]. Performing religious activities during the pandemic can increases the meaning and purpose in life. The present study was conducted with the aim of investigating the role of spirituality and resilience in predicting anxiety caused by COVID-19. The results showed that people who had a low level of spirituality and resilience had high anxiety. Considering the role of spiritual practices in strengthening the body's immune system, it can be expected to have an effect on people's moods. A study showed that people who were at high levels of resilience during the pandemic had more psychological flexibility and could better adapt to the conditions [4]. Having resilience helps the person to make the best decisions during stressful and anxiety-triggering events. In fact, resilience helps people to look for solutions and solve problems according to their abilities and experiences in facing the problems in the past, instead of giving up and regretting [7]. The participants in this were the students of one university in Tehran. Therefore, caution should be observed in generalizing the results to all students and cities of Iran. The use of self-report questionnaires online were other limitations of the study.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

Ethical approval was received for this study from the Ethics Committee of Baqiyatallah University of Medical Sciences (Ethical Code: IR.BMSU.REC.1399.139).

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Authors' contributions

Conception, revision and approval of the original version: Farzin Bagheri-Shikhangfeshe; Data collection: Farishte Rezaeinasab; Collected and written by: Alireza Al-Saadi Thani; Collecting and writing the results: Vahid Swabiniri; Editing and approval of the original version: Ali Fathi Ashtiani.

Conflicts of interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgements

The authors of this study appreciate and thank all the educated students who answered the questions of this study very carefully and provided the link of the questionnaires to their friends and other dear students

مقاله پژوهشی

نقش معنویت و تاب‌آوری در پیش‌بینی اضطراب کووید-۱۹ دانشجویان

فرزین باقری‌شیخانگفشه[۱], فرشته رضایی‌نسب[۲], علیرضا آل‌سعدی ثانی[۳], وحید صوابی‌نیری[۴], *علی فتحی آشتیانی[۵]

۱. گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
۲. گروه روانشناسی سلامت، دانشکده علوم انسانی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.
۳. گروه روانشناسی بالینی، دانشکده علوم انسانی، واحد انار، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.
۴. گروه، روان‌شناسی بالینی، دانشکده علوم انسانی، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران.
۵. مرکز تحقیقات علوم رفتاری، گروه روانشناسی بالینی، دانشکده روانشناسی دانشگاه علوم‌پزشکی بقیه الله (عج)، تهران، ایران.

Use your device to scan and read the article online

Citation Bagheri Sheykhangafshe F, Rezaeinasab F, Alesadi Sani A, Savabi Niri V, Fathi-Ashtiani A. [The Role of Spirituality and Resilience in Predicting COVID-19-related Anxiety in College Students (Persian)]. Journal of Preventive Medicine. 2022; 9(3):206-217. https://doi.org/10.32598/JPM.9.3.406.2

doi https://doi.org/10.32598/JPM.9.3.406.2

اطلاعات مقاله:
تاریخ دریافت: ۰۴ خرداد ۱۴۰۱
تاریخ پذیرش: ۰۲ تیر ۱۴۰۱
تاریخ انتشار: ۰۹ مهر ۱۴۰۱

چکیده

هدف همه‌گیری کووید-۱۹ موجب افزایش اضطراب و استرس بسیاری از دانشجویان شد که بر ابعاد گوناگون زندگی آن‌ها تأثیر گذاشت. در همین راستا، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش معنویت و تاب‌آوری در پیش‌بینی اضطراب کووید-۱۹ دانشجویان انجام شد.

روش‌ها روش پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ بود. نمونه‌ای به حجم ۲۶۰ نفر به روش دردسترس انتخاب شد و سپس داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه‌های اضطراب کووید-۱۹، معنویت و تاب‌آوری جمع‌آوری شدند. تحلیل داده‌ها توسط نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۴ و با استفاده از روش‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه انجام شد.

یافته‌ها براساس نتایج به‌دست‌آمده خودآگاهی (r=-۰/۲۵۶)، اهمیت اعتقادات معنوی در زندگی (r=-۰/۲۹۱)، فعالیت‌های معنوی (r=-۰/۳۷۳)، نیازهای معنوی (r=-۰/۲۸۰)، معنویت کل (r=-۰/۲۸۶) و تاب‌آوری (r=-۰/۵۲۲) با اضطراب کووید-۱۹ همبستگی منفی و معنادار داشتند. همچنین متغیرهای معنویت و تاب‌آوری ۴۵ درصد از تغییرات اضطراب کووید-۱۹ دانشجویان را پیش‌بینی کردند (P<۰/۰۱).

نتیجه‌گیری براساس یافته‌های پژوهش حاضر، دانشجویانی که طی همه‌گیری کووید-۱۹ دارای سطوح بالایی از معنویت و تاب‌آوری بودند، اضطراب کمتری را تجربه می‌کردند. باتوجه‌به نقشی که سطوح بالای تاب‌آوری و اعمال معنوی در کاهش اضطراب کووید-۱۹ ایفا می‌کند، پیشنهاد می‌شود کادر درمانی و روان‌شناسان آموزش‌های تاب‌آوری و برنامه‌های معنوی متنوعی را طی قرنطینه خانگی افراد تهیه کنند که حتی برای افرادی که دوران نقاهت کووید-۱۹ را سپری می‌کنند، می‌تواند کمک‌کننده باشد.

کلیدواژه‌ها:
ویروس کرونا، معنویت، تاب‌آوری، اضطراب کووید-۱۹

* نویسنده مسئول:
دکتر علی فتحی آشتیانی
نشانی: تهران، دانشگاه علوم‌پزشکی بقیه الله (عج)، دانشکده روانشناسی، گروه روانشناسی بالینی، مرکز تحقیقات علوم رفتاری.
تلفن: ۸۷۵۵۴۱۴۷ (۲۱) ۹۸+
پست الکترونیکی: afa1337@gmail.com

مقدمه

ویروس کرونا (کووید-۱۹)[1] در سال ۲۰۱۹ از شهر ووهان[2]، استان هوبئی کشور چین آغاز شد و پس از مدت کوتاهی در سرتاسر کشور چین و بسیاری از کشورهای دیگر انتقال یافت [۱، ۲]. همه‌گیری کووید-۱۹ موجب ترس، نا امنی، عدم اطمینان و اضطراب عمومی بسیاری از مردم جهان شد [۳]. اضطراب به‌عنوان یک سیستم دفاعی بدن عمل می‌کند که در مواجهه با یک وضعیت جدید ناشناخته اقداماتی در جهت مقابله با خطرات بالقوه موجود انجام می‌دهد [۴]. کووید-۱۹ دارای علائم بسیار متنوعی مانند تب بالا، سرفه خشک، بدن درد و تنگی نفس است که همین باعث شده اضطراب قابل‌ملاحضه‌ای حول محور کووید-۱۹ در افراد سالم غیرمبتلا به وجود آید [۵]. پژوهش‌های انجام‌شده نشان دادند در مواقعی که سلامت مردم جامعه در خطر می‌افتد، واکنش‌های روان‌شناختی ایجادشده مانند اضطراب، افسردگی، استرس و ترس بر روی سلامت جسمانی و روانی افراد تأثیر بسزایی می‌گذارد [۶]. همه‌گیری کووید-۱۹ نیز باعث بروز اختلالات روان‌شناختی گسترده‌ای در سراسر جهان شده است [۷]. در این راستا، مطالعات مختلفی شیوع اختلالات روانشناختی را طی شیوع کووید-۱۹ در کشورهای گوناگون مورد بررسی قرار دادند. برای مثال، روسی و همکاران [۸] در کشور ایتالیا شیوع استرس پس از سانحه ۴۹/۳۸ درصد، افسردگی ۲۴/۷۳درصد، اضطراب ۲۱/۹۰ درصد و استرس ادراک‌شده ۱۹/۸۰درصد گزارش کردند. وانگ و همکاران [۹] مشکلات روان‌شناختی را در چین مورد بررسی قرار دادند؛ نتایج به‌دست‌آمده نشان داد شیوع علائم افسردگی، اضطراب و استرس به ترتیب ۱۶/۵، ۲۸/۸ و ۸/۱ درصد گزارش شد.

یکی از متغیرهایی که می‌تواند در شرایط سخت و طاقت‌فرسا کمک‌کننده باشد، معنویت و اعتقادات مذهبی است [۱۰]. معنویت به‌عنوان یک سیستم اعتقادی درونی که نشاط، هدف و معنا را در زندگی افراد به ارمغان می‌آورد، تعریف می‌شود [۱۱]. پژوهش‌های انجام‌شده مشخص کردند افراد مذهبی و معنوی ازنظر سلامت جسمانی و روانی در وضعیت بهتری قرار دارند [۱۲]. مقابله مثبت معنوی با کاهش افسردگی و اضطراب همراه است و منجربه افزایش بهزیستی روانشناختی در افراد می‌شود [۱۳]. معنویت به‌عنوان یک درمان مکمل در مراقبت‌های بهداشتی و عاملی کلیدی در کاهش اختلالات روانی به‌ویژه اضطراب، شناخته می‌شود [۱۴]. درواقع، معنویت باتوجه‌به قدرت ایمان و اعمال مذهبی افراد را ازنظر سلامت جسمانی و روانی در وضعیت خوبی قرار می‌دهد [۱۵، ۱۶].

باتوجه‌به قرطینه خانگی و لزوم فاصله‌گذاری اجتماعی، بسیاری از مساجد و مکان‌های مذهبی تعطیل شدند. در این راستا، انجام منظم فعالیت‌های مذهبی از راه دور به‌عنوان تسهیل‌گر می‌توانند مقداری از فشار روانی شیوع کووید-۱۹ را بکاهند [۱۰]. احساسات مثبتی که افراد در ادیان مختلف دارند منجربه تقویت سیستم ایمنی و کاهش اضطراب آن‌ها می‌شود. در دین مبین اسلام این اعتقاد وجود دارد که افرادی که در دنیا اعمال صالح انجام می‌دهند و به دیگران کمک می‌کنند، جایگاه‌شان در آخرت بهشت است. این مسئله خود موجب ایجاد یک آرامش درونی در افراد می‌شود تا با انجام اعمال مذهبی به خداوند نزدیک‌تر شوند [۱۷]. به همین علت می‌توان گفت طی همه‌گیری کرونا افرادی که دارای اعتقادات معنوی و مذهبی قوی هستند؛ با آرامش درونی منتظر رحمت الهی می‌مانند [۱۸]. در همین راستا، چوو و همکاران [۱۹] در پژوهشی، انجام فعالیت‌های مذهبی در مقابل افسردگی و اضطراب را طی همه‌گیری کووید-۱۹ مورد بررسی قرار دادند. نتایج به‌دست‌آمده نشان داد افرادی که از سبک‌های مقابله‌ای مذهبی مثبت استفاده می‌کنند از افسردگی و اضطراب کمتری برخوردار هستند. یافته‌های مطالعه لوچتی و همکاران [۲۰] حاکی از نقش مهم فعالیت‌های معنوی و مذهبی در کاهش افسردگی، اضطراب و تنش ناشی از کووید-۱۹ بود. درواقع، افرادی که دارای سطوح پایین نگرانی بودند، ازنظر معنوی در سطوح بالایی قرار داشتند. نتایج مطالعه روبرتو و همکاران [۱۰] نیز نشان داد زنانی که فعالیت‌های مذهبی خود را در دوران شیوع کووید-۱۹ همچنان ادامه می‌دادند از تاب‌آوری بیشتری برخوردار بودند و همین باعث می‌شد از سبک‌های مقابله‌ای کارآمدتری استفاده کنند.

از مله متغیرهای دیگری که منجربه کاهش اضطراب می‌شود، تاب‌آوری است [۲۱]. تاب‌آوری به‌عنوان فرایند سازگاری فرد در مواجهه با شرایط استرس‌زا، اضطراب‌آور و تهدیدکننده تعریف می‌شود [۳]. تاب‌آوری فرایند سازگاری بهینه در مواجهه با سختی‌ها، وقایع آسیب‌زا، مصیبت‌ها، تهدیدها یا هر موقعیت اضطراب‌آوری که در زندگی ممکن است اتفاق بیفتد، شناخته می‌شود [۲۲]. بررسی‌های صورت گرفته حاکی از این واقعیت دارد که افراد تاب‌آور، پس از رویارویی با شرایط دشوار و سخت زندگی، دوباره به سطح معمولی عملکرد باز می‌گردند [۷]. پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه تاب‌آوری نشان‌دهنده این واقعیت هستند که تاب‌آوری با افسردگی، اضطراب، استرس و ترس ارتباط منفی دارد [۲۳]. تاب‌آوری به افراد کمک می‌کند تا به‌صورت کارآمد با شرایط تنش‌زا روبرو شوند و پیامدهای روان‌شناختی ناشی از این رویدادهای اضطراب‌آور را کاهش دهند [۲۲]. کانر و دیویدسون [۲۴] تاب‌آوری را به‌عنوان ادراک صفات خود در نظر می‌گیرند که افراد را قادر می‌سازد با حوادث و ناملایمات زندگی مقابله کنند. نتایج پژوهش‌های اخیر حاکی از نقش مهم تاب‌آوری در جهت مقابله کارآمد با پیامدهای روان‌شناختی همه‌گیری کووید-۱۹ است [۲۵، ۲۶]. در این راستا،

1. COVID-19
2. Wuhan

فریبرا و همکاران [۲۷] در مطالعه‌ای عواملی که می‌توانند تاب‌آوری را طی شیوع کووید-۱۹ پیش‌بینی کنند، مورد بررسی قرار دادند. نتایج به‌دست‌آمده ارتباطات معناداری بین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و میزان تاب‌آوری افراد نشان دادند. افراد مسن و کسانی که تحصیلات پایین‌تری داشتند در سطوح پایین‌تری از تاب‌آوری قرار داشتند. همچنین کسانی که در خانواده و اطرافیانشان فرد مبتلا به کووید-۱۹ داشتند؛ تاب‌آوری کمتری داشتند. مدت‌زمان زیادی که افراد در دوران قرنطینه خانگی حضور داشتند باعث کاهش میزان تاب‌آوری در آن‌ها شد.

درمجموع، باتوجه‌به اینکه بعد از گذشت دو سال کووید-۱۹ همچنان در حال جهش است و درمان‌های پیشنهادی گوناگون برای کووید-۱۹ از کارایی کافی برخوردار نیست، فشار روان‌شناختی زیادی برای کادر درمان، بیماران، دانشجویان و بسیاری از افراد جامعه ایجاد کرده است، بر این اساس پرداختن به عواملی که می‌توانند پریشانی روان‌شناختی افراد را کاهش دهند، از ضرورت و اهمیت بالایی برخوردار است.

باتوجه‌به اینکه دوران پساکرونا تاریخ مشخصی ندارد و با گذشت دو سال سلامت روانی مردم جهان دست‌خوش تغییرات زیادی قرار گرفته است؛ پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش معنویت و تاب‌آوری در پیش‌بینی اضطراب کووید-۱۹ انجام شد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ بود. حجم نمونه با استفاده از نسخه ۳،۱،۹،۲ نرم‌فزار جی‌پاور ۲۶۰ نفر برآورد شد که با روش نمونه‌گیری دردسترس انتخاب شدند. معیارهای ورود به پژوهش رضایت شخصی و دسترسی به اینترنت بود. همچنین، معیارهای خروج از پژوهش نیز شامل عدم تعلق به جامعه پژوهش و نیمه‌کاره رها کردن پرسش‌نامه‌ها، بود. به منظور جمع‌آوری داده‌ها در ابتدا پرسش‌نامه‌های مطالعه در داخل سایت گوگل داکس بارگذاری شد. سپس لینک آن در اختیار دانشجویان قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد در یک زمانی که بیکار هستند و دسترسی کامل به اینترنت دارند، اقدام به پاسخ دادن به سؤالات این پژوهش کنند و اگر دوستانی دارند که متعلق به جامعه این مطالعه هستند، لینک پرسش‌نامه را نیز برای آن‌ها ارسال کنند. در انتها پس از رسیدن تعداد نمونه‌ها به میزان مناسب، جمع‌آوری داده متوقف شد. برای دانشجویان هدف و اهمیت پژوهش، اصل رازداری و محرمانه ماندن اطلاعات شخصی و انجام تحلیل به‌صورت کلی بیان شد. برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزارهای زیر استفاده شد:

مقیاس اضطراب ویروس کرونا

علیپور و همکاران این ابزار جهت سنجش اضطراب ناشی از شیوع ویروس کرونا در کشور ایران تهیه و اعتباریابی شده است [۲۸]. نسخه نهایی این ابزار دارای ۱۸ گویه و ۲ مؤلفه است. گویه‌های ۱ تا ۹ علائم جسمانی و گویه‌های ۱۰ تا ۱۸ علائم روانی را می‌سنجد. این ابزار در طیف ۴ درجه‌ای لیکرت (هرگز= صفر ،گاهی اوقات=۱، بیشتر اوقات=۲ و همیشه=۳) نمره‌گذاری می‌شود. بنابراین بیشترین و کمترین نمره‌هایی که افراد پاسخ‌دهنده در این پرسش‌نامه کسب می‌کنند، بین صفر تا ۵۴ است. نمرات بالا در این پرسش‌نامه نشان‌دهنده سطح بالاتری از اضطراب در افراد است. پایایی این ابزار با استفاده از روش آلفای کرونباخ[3] برای عامل اول (۰/۸۷۹)، عامل دوم (۰/۸۶۱) و برای کل پرسش‌نامه (۰/۹۱) به دست آمد [۲۸]. ضریب آلفا کرونباخ پرسش‌نامه در مطالعه حاضر، ۰/۸۶ درصد حاصل شد که حاکی از همسانی درونی مناسب پرسش‌نامه اضطراب کووید-۱۹ است.

پرسش‌نامه سنجش معنویت

پارسیان و دونینگ این پرسش‌نامه را در سال ۲۰۰۹ طراحی کردند [۲۹]. این مقیاس دارای ۲۹ گویه و ۴ زیرمقیاس خودآگاهی (۱۰گویه)، اهمیت اعتقادات معنوی در زندگی (۴گویه)، فعالیت‌های معنوی (۶گویه) و نیازهای معنوی (۹گویه) است که به‌صورت لیکرت از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۴) پاسخ‌دهی و نمره‌گذاری می‌شود. دامنه نمرات به‌دست‌آمده بین ۲۹ تا ۱۱۶ است که نمرات بالا به معنای معنویت بیشتر در فرد است. پارسیان و دونینگ [۲۹] آلفای کرونباخ را برای کل مقیاس ۰/۹۴ درصد بیان می‌کنند. باقری شیخانگفشه و شباهنگ [۳۰] ضریب آلفای کرونباخ را برای کل مقیاس و زیرمقیاس‌های خودآگاهی، اهمیت اعتقادات معنوی در زندگی، فعالیت‌های معنوی و نیازهای معنوی به ترتیب ۰/۸۸، ۰/۸۵، ۰/۸۷، ۰/۸۱ و ۰/۸۳ درصد گزارش می‌کنند. در مطالعه حاضر، آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۹درصد و زیرمقیاس‌های خودآگاهی، اهمیت اعتقادات معنوی در زندگی، فعالیت‌های معنوی و نیازهای معنوی با یکدیگر به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۷۷، ۰/۸۳ و ۰/۸۴درصد به دست آمد.

پرسش‌نامه تاب‌آوری

پرسش‌نامه تاب‌آوری را کانر و داویدسون [۲۴] با هدف سنجش توانایی مقابله با تنش، طراحی کردند. مقیاس تاب‌آوری کانر-داویدسون از ۲۵ گویه تشکیل شده است که براساس طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای (صفر تا ۴) پاسخ‌دهی و نمره‌گذاری می‌شود. دامنه نمرات در این مقیاس بین صفر تا ۱۰۰ است که نمرات بیشتر در این مقیاس بیانگر سطوح بالاتر تاب‌آوری است.

3. Cronbach's alpha

در مطالعه کانر و داویدسون [۲۴] میانگین و انحراف‌معیار مقیاس برای گروه عادی ۸۰/۴ و ۱۲/۸ درصد به دست آمد. مقایسه‌های زوجی نشان‌دهنده تفاوت معنادار بین نمرات گروه عادی در مقایسه با نمرات گروه‌های دیگر بود. همسانی درونی پرسش‌نامه با استفاده از آلفای کرونباخ (۰/۸۹ درصد) و همبستگی‌های بین گویه-کل (بین ۰/۳۰ تا ۰/۷۰ درصد) مطلوب به دست آمد. نتایج پایایی بازآزمایی در گروه اختلال اضطراب تعمیم‌یافته و اختلال استرس پس از سانحه نشان‌دهنده ضریب همبستگی درون‌رده‌ای مناسب پرسش‌نامه تاب‌آوری بود [۲۴]. در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۴ درصد برای این مقیاس به دست آمد.

یافته‌ها

در این پژوهش ۲۶۰ دانشجوی زن و مرد با میانگین سنی ۲۵/۷۸ شرکت داشتند. چنان‌که ۱۴۸ نفر زن و ۱۱۲ نفر مرد بودند. همچنین، ۸۷ نفر از دانشجویان متأهل و ۱۷۳ نفر نیز مجرد بودند. در جدول شماره ۱، شاخص‌های توصیفی اضطراب کووید-۱۹، معنویت و تاب‌آوری اعم از میانگین و انحراف‌معیار گزارش شده است. پیش از تحلیل داده‌ها پیش‌فرض‌های آن بررسی شد. مقدار تورم واریانس برای متغیرهای پیش‌بین در دامنه ۱/۲۲ تا ۲/۵۷ درصد بود که از ۱۰ فاصله زیادی داشت، بنابراین هم‌خطی چندگانه رد شد. علاوه بر آن مقدار دوربین-واتسون برابر ۱/۷۲۸ درصد بود که از صفر و ۴ فاصله زیادی داشت، بدین‌ترتیب همبستگی پسماندها نیز رد شد. همچنین، برای بررسی نرمال‌بودن توزیع متغیرها از آزمون چولگی و کشیدگی استفاده شد. باتوجه‌به اینکه چولگی و کشیدگی تمامی متغیرها کمتر از یک است، بنابراین پیش فرض نرمال بودن داده‌ها نیز برقرار است.

در جدول شماره ۲، نتایج بررسی همبستگی متغیرها ارائه شد که طبق آن خودآگاهی، اهمیت اعتقادات معنوی در زندگی، فعالیت‌های معنوی، نیازهای معنوی، معنویت کل و تاب‌آوری با اضطراب کووید-۱۹ همبستگی منفی معنادار داشتند (P<۰/۰۱). به‌عبارت‌دیگر، با افزایش متغیرهای مذکور میزان اضطراب کووید-۱۹ افراد کاهش و بالعکس با کاهش متغیرهای مذکور میزان اضطراب کووید-۱۹ افزایش می‌یابد.

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی و نتایج بررسی نرمال‌بودن متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش	میانگین±انحراف‌معیار	چولگی	کشیدگی	کمینه	بیشینه
خودآگاهی	۲۷/۶۳±۶/۵۹	-۰/۳۶۸	-۱/۶۳	۱۴	۳۱
اهمیت اعتقادات معنوی در زندگی	۱۴/۴۰±۴/۷۵	۰/۵۷۸	-۰/۷۳۰	۶	۱۲
فعالیت‌های معنوی	۱۶/۵۴±۵/۶۶	۰/۸۰۲	-۱/۲۲	۸	۱۸
نیازهای معنوی	۲۸/۲۹±۷/۰۲	۰/۳۲۵	۱/۲۳	۱۱	۲۸
معنویت کل	۸۶/۸۶±۹/۶۷	۰/۱۰۸	۱/۴۳	۳۲	۷۸
تاب‌آوری	۴۷/۶۳±۸/۶۵	-۰/۹۰۴	۱/۸۳	۱۴	۶۳
اضطراب کووید-۱۹	۳۹/۱۶±۵/۷۵	-۰/۷۶۱	۱/۰۵	۲۱	۵۷

جدول ۲. نتایج بررسی همبستگی معنویت، تاب‌آوری و اضطراب کووید-۱۹

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
خودآگاهی	۱						
اهمیت اعتقادات معنوی در زندگی	۰/۲۰۹**	۱					
فعالیت‌های معنوی	۰/۱۶۰**	۰/۳۹۵**	۱				
نیازهای معنوی	۰/۴۷۸**	۰/۲۸۶**	۰/۲۹۶**	۱			
معنویت کل	۰/۳۸۴**	۰/۲۹۱**	۰/۳۰۷**	۰/۳۵۲**	۱		
تاب‌آوری	۰/۲۱۷**	۰/۳۰۷**	۰/۱۸۸**	۰/۴۱۳**	۰/۳۴۶**	۱	
اضطراب کووید-۱۹	-۰/۲۵۶**	-۰/۲۹۱**	-۰/۳۷۳**	-۰/۲۸۰**	-۰/۲۸۶**	-۰/۵۲۲**	۱

*P<۰/۰۰۵

**P<۰/۰۰۱

جدول ۳. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه برای معنویت و تاب‌آوری

متغیرهای پژوهش	B	SE	β	T	Sig	Tolerance	VIF
مقدار ثابت	۳۹/۲۱	۱/۷۰	–	–۲۲/۹۶	۰/۰۰۱	–	–
خودآگاهی	۰/۲۷۳	۰/۰۴۸	–۰/۳۱۳	–۵/۷۱	۰/۰۰۱	۰/۶۷۵	۱/۴۸
اهمیت اعتقادات معنوی در زندگی	۰/۱۹۸	۰/۰۶۰	–۰/۱۶۴	–۳/۳۰	۰/۰۰۱	۰/۸۲۶	۲/۵۷
فعالیت‌های معنوی	۰/۲۳۱	۰/۰۵۰	–۰/۲۲۸	–۴/۵۹	۰/۰۰۶	۰/۸۲۲	۱/۲۲
نیازهای معنوی	۰/۲۲۱	۰/۰۴۹	–۰/۲۷۰	–۴/۵۴	۰/۰۰۴	۰/۵۷۲	۱/۷۵
معنویت کل	۰/۲۴۱	۰/۰۸۲	–۰/۲۹۳	–۵/۳۸	۰/۰۰۱	۰/۹۰۴	۲/۶۳
تاب‌آوری	۰/۱۶۸	۰/۰۲۳	–۰/۳۷۸	–۷/۲۳	۰/۰۰۱	۰/۷۴۱	۱/۳۶
	P<۰/۰۰۱	F=۴۶/۹۲	R^2=۰/۴۵	R=۰/۶۸			

در جدول شماره ۳ نتایج بررسی نقش معنویت و تاب‌آوری در پیش‌بینی اضطراب کووید-۱۹ ارائه شد. طبق نتایج جدول شماره ۳، ضریب همبستگی متغیرهای پیش‌بین با اضطراب کووید-۱۹ برابر با ۰/۶۸ درصد است و این ۵ متغیر به‌ور معناداری توانستند ۴۵ درصد از تغییرات اضطراب کووید-۱۹ را پیش‌بینی کنند (P<۰/۰۰۱). همچنین، باتوجه‌به مقدار بتا به ترتیب متغیرهای تاب‌آوری (β=-۰/۳۷۸)، خودآگاهی (β=-۰/۳۱۳)، معنویت کل (β=-۰/۲۹۳)، نیازهای معنوی (β=-۰/۲۷۰)، فعالیت‌های معنوی (β=-۰/۲۲۸) و اهمیت اعتقادات معنوی در زندگی (β=-۰/۱۶۴) اثر معنادار را در پیش‌بینی اضطراب کووید-۱۹ داشتند (P<۰/۰۵).

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر با هدف بررسی نقش معنویت و تاب‌آوری در پیش‌بینی اضطراب کووید-۱۹ انجام شد. نتایج پژوهش حاضر نشان داد افرادی که ازنظر معنوی در سطح پایینی قرار داشتند، دارای اضطراب بالایی در رابطه با کروناویروس ۲۰۱۹ بودند. این یافته‌های به‌دست‌آمده در راستای پژوهش‌های روبرتو و همکاران [۱۰]؛ فردین و همکاران [۱۸]؛ چوو و همکاران [۱۹]؛ لوچتی و همکاران [۲۰] قرار دارد.

در تبیین نتایج می‌توان اذعان داشت، هر انسانی در هنگام شرایط سخت و دشوار نیازمند یک منبعی برای کسب آرامش است [۱۳]. در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ نیز افراد دچار مشکلات روان‌شناختی متعددی شدند که ارتباط مستقیمی با تشدید بیماری در آن‌ها داشت [۹]. بدین منظور انجام فعالیت‌های مذهبی طی شیوع کووید-۱۹ باعث افزایش معنا و هدف در زندگی می‌گردد. باتوجه‌به نقشی که اعمال معنوی در تقویت سیستم ایمنی بدن ایفا می‌کند، می‌تواند بر حالات خلقی افراد نیز تأثیرگذار باشد. در این راستا، کراس و همکاران [۱۲] و واتسون و همکاران [۱۵] در پژوهش‌هایی، تأثیرات فعالیت‌های مذهبی را بر روی تقویت سیستم ایمنی افراد مورد بررسی قرار دادند. نتایج این پژوهش‌ها نشان داد انجام فعالیت‌های مذهبی در بین مردم سالم و افرادی که دارای بیماری‌های عفونتی مانند ایدز و هپاتیت هستند، منجربه ارتقا سیستم ایمنی افراد و کاهش عفونت‌های آن‌ها می‌شود.

افراد می‌توانند از معنویت به‌عنوان یک مکانیزم مقابله‌ای برای مواجه با فشارهای روانی ایجادشده توسط قرنطینه خانگی، فاصله‌گذاری اجتماعی و شایعاتی که پیرامون کووید-۱۹ وجود دارد، بهره ببرند. افرادی که در همه‌گیری کرونا از مقابله معنوی استفاده می‌کنند، ازنظر جسمانی و روان‌شناختی در سطح بسیار خوبی قرار می‌گیرند. درواقع کسانی که به خداوند و دنیای آخرت اعتقاد دارند تمام رنج‌ها و ناملایمات دنیا را یک امتحان الهی می‌دانند و تمام مشکلات ایجادشده را با توکل برخدا پشت سر می‌گذارند [۱۶]. در دوران شیوع کووید-۱۹ باتوجه‌به فاصله‌گذاری اجتماعی و بسته شدن مراکز مذهبی بسیاری از افراد مجبورند به‌صورت آنلاین و با استفاده از شبکه‌های مجازی و تلویزیون اعمال دینی خود را انجام دهند. در گذشته بسیاری از افراد درگیر فعالیت‌های روزانه خود بودند و زمانی برای خلوت کردن با خدای خود و عبادت نداشتند، اما طی قرنطینه خانگی و دورکاری افراد، مردم وقت بیشتری برای انجام اعمال دینی خود دارند [۱۷]. همین موضوع باعث گردیده است افراد به خداوند نزدیک‌تر شوند و به یک آرامش درونی خوب دست یابند [۲۰]. پژوهش‌های اخیر عوامل مختلفی را در ارتباط با سلامت روانی افراد طی همه‌گیری کروناویروس ۲۰۱۹ مورد بررسی قرار داده‌اند. در این راستا، ریاس و همکاران [۱۳] اثرات معنویت، نگرش و دانش در مقابله با اضطراب کووید-۱۹ را مورد بررسی قرار دادند. افرادی که فعالیت‌های معنوی و مذهبی خود را انجام می‌دهند در مقایسه با کسانی که ازنظر معنوی در سطح پایینی قرار دارند، اضطراب کووید-۱۹ کمتری را تجربه می‌کنند. کاساپوگلو [۱۱] در مطالعه‌ای به بررسی معنویت، خودکارآمدی، اضطراب کووید-۱۹ و نا امیدی پرداختند. نتایج به‌دست‌آمده نشان داد افرادی که دارای معنویت و خودکارآمدی بالایی بودند از اضطراب کووید-۱۹ و نا امیدی کمتری برخوردار بودند.

از سویی دیگر، یافته‌های به‌دست‌آمده از این پژوهش نشان داد دانشجویانی که دارای نمره‌های کمتری در تاب‌آوری بودند، سطوح بالایی از اضطراب کووید-۱۹ را تجربه بودند. این نتایج همسو با یافته‌های مطالعات بارزیلای و همکاران [۶]؛ فریبرا، باتل و کنون [۲۷] است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت افرادی که در دوران شیوع کووید-۱۹ ازنظر تاب‌آوری در سطوح بالایی قرار داشتند، دارای انعطاف‌پذیری روان‌شناختی بیشتری بودند و بهتر می‌توانستند با شرایط به‌وجودآمده سازگار بشوند [۴]. داشتن تاب‌آوری کمک می‌کند در دوران تنش‌زا و اضطراب‌آور بهترین تصمیم‌گیری اتخاذ شود. در واقع، تاب‌آوری این امکان را به افراد می‌دهد که باتوجه‌به توانایی‌ها و تجاربی که در گذشته کسب کرده‌اند، در مواجهه با مشکلات و بحران‌های پیش‌رو به‌جای آنکه درجا بزنند و افسوس بخورند به دنبال راه‌کار و حل مسئله باشند [۷]. قدرت انعطاف‌پذیری افراد تاب‌آور منجر می‌شود تا با تأکید بر ارزشمندی و معنا در زندگی، پس از تجربه حوادث و بحران‌های شدید به شرایط گذشته خود بازگردند. طی همه‌گیری کووید-۱۹ تاب‌آوری به‌عنوان یک سبک مقابله‌ای کارآمد باعث شد افراد استرس و اضطراب کمتری را تجربه کنند [۱۹].

هاونن و همکاران [۲۳] به بررسی نقش تعدیل‌کنندگی تاب‌آوری در رابطه با افسردگی و پیامدهای منفی همه‌گیری کووید-۱۹ پرداختند. نتایج بررسی‌های صورت گرفته نشان داد تاب‌آوری به‌طور معناداری توانست رابطه بین استرس و اضطراب را تعدیل کند. در مطالعه‌ای مک‌کلیسکی و گرودا [۲۶]، تاب‌آوری و سطوح اضطراب حالت را طی کووید-۱۹ مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های این پژوهش نشان داد افرادی که از تاب‌آوری مناسبی برخوردار بودند کمتر دچار اضطراب حالت می‌شدند. رابرتز و همکاران [۲۲] سطوح تاب‌آوری، اضطراب و افسردگی پرستاران را در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ مورد بررسی قرار دادند. نتایج این مطالعه نشان داد حدود ۲۱ درصد از افراد نشانه‌های متوسط تا شدید اضطراب و افسردگی را گزارش می‌کنند. همچنین مشخص گردید پرستارانی که کم تجربه بودند و سطوح بالایی از پریشانی روان‌شناختی را تجربه می‌کردند از تاب‌آوری کمتری برخوردار بودند.

درمجموع نتایج پژوهش حاضر نشان داد دانشجویانی که دارای اضطراب کووید-۱۹ بودند از معنویت و تاب‌آوری پایینی برخوردار بودند که موجب کاهش سلامت روانی آن‌ها شد. در مقابل دانشجویانی که در سطوح بالایی از تاب‌آوری و معنویت قرار داشتند طی همه‌گیری کروناویروس ۲۰۱۹ اضطراب کمتری را تجربه می‌کردند. بدین منظور لازم است طی شیوع کووید-۱۹ توجه ویژه‌ای به سلامت معنوی و قدرت تاب‌آوری افراد به‌ویژه بیماران مبتلابه کووید-۱۹ شود تا شاهد کاهش اضطراب این بیماران باشیم.

جامعه آماری این پژوهش دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس در سال ۱۴۰۰-۱۴۰۱ بود. به همین دلیل در تعمیم نتایج به سایر گروه‌ها و مناطق دیگر باید جانب احتیاط رعایت شود. محدود بودن پژوهش به پرسش‌نامه‌های خودگزارشی و اینترنتی نیز از دیگر محدودیت‌های پژوهش به شمار می‌رود.

در همین راستا پیشنهاد می‌شود، در صورت بازگشایی دانشگاه‌ها، پژوهش‌های آتی با فاصله اجتماعی و رعایت نکات بهداشتی به‌صورت حضوری پرسش‌نامه‌های پژوهش پخش شود. همچنین باتوجه‌به نقشی که سطوح تاب‌آوری و اعمال معنوی در کاهش اضطراب کووید-۱۹ ایفا می‌کند، پیشنهاد می‌شود کادر درمانی و روان‌شناسان آموزش‌های تاب‌آوری و برنامه‌های معنوی متنوعی را طی قرنطینه خانگی افراد تهیه کنند، حتی برای افرادی که دوران نقاهت بیماری کووید-۱۹ را سپری می‌کنند می‌تواند کمک‌کننده باشد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

تاییدیه اخلاقی این مطالعه از کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج) دریافت شد (کد اخلاق: IR.BMSU.REC.1399.139).

حامی مالی

این پژوهش هیچ‌گونه کمک مالی از سازمانی‌های دولتی، خصوصی و غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

مشارکت نویسندگان

ایده‌پردازی، بازبینی و تأیید نسخه اصلی: فرزین باقری‌شیخانگفشه؛ جمع‌آوری داده: فرشته رضایی‌نسب؛ جمع‌آوری و نگارش یافته: علیرضا آل‌سعدی ثانی؛ جمع‌آوری و نگارش نتایج: وحید صوابی‌نیری؛ ویرایش و تأیید نسخه اصلی: علی فتحی آشتیانی.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان، این مقاله تعارض منافع ندارد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان این پژوهش از تمامی دانشجویان فرهیخته‌ای که با دقت فراوان به سؤالات این مطالعه پاسخ دادند و لینک پرسش‌نامه‌ها را در اختیار دوستان و سایر دانشجویان گرامی قرار دادند، تقدیر و تشکر می‌کنند.

References

[1] Nodoushan RJ, Alimoradi H, Nazari M. Spiritual health and stress in pregnant women during the COVID-19 pandemic. SN Compr Clin Med. 2020; 2(12):2528-34. [DOI:10.1007/s42399-020-00582-9] [PMID] [PMCID]

[2] Xiao X, Newman C, Buesching CD, Macdonald DW, Zhou ZM. Animal sales from Wuhan wet markets immediately prior to the COVID-19 pandemic. Sci Rep. 2021; 11(1):11898. [DOI:10.1038/s41598-021-91470-2] [PMID] [PMCID]

[3] Ran L, Wang W, Ai M, Kong Y, Chen J, Kuang L. Psychological resilience, depression, anxiety, and somatization symptoms in response to COVID-19: A study of the general population in China at the peak of its epidemic. Soc Sci Med. 2020; 262:113261. [DOI:10.1016/j.socscimed.2020.113261] [PMID] [PMCID]

[4] Petzold MB, Bendau A, Plag J, Pyrkosch L, Mascarell Maricic L, Betzler F, et al. Risk, resilience, psychological distress, and anxiety at the beginning of the COVID-19 pandemic in Germany. Brain Behav. 2020; 10(9):e01745. [DOI:10.1002/brb3.1745] [PMID] [PMCID]

[5] Bagheri Sheykhangafshe F, Hajialiani V, Hasani J. [The role of resilience and emotion regulation in psychological distress of hospital staff during the COVID-19 pandemic: A systematic review study. J Res Health. 2021; 11(6):365-74. [DOI:10.32598/JRH.11.6.1922.1]

[6] Barzilay R, Moore TM, Greenberg DM, DiDomenico GE, Brown LA, White LK, et al. Resilience, COVID-19-related stress, anxiety and depression during the pandemic in a large population enriched for healthcare providers. Transl Psychiatry. 2020; 10:291. [DOI:10.1038/s41398-020-00982-4] [PMID] [PMCID]

[7] Arslan HN, Karabekiroglu A, Terzi O, Dundar C. The effects of the COVID-19 outbreak on physicians' psychological resilience levels. Postgrad Med. 2021; 133(2):223-30. [DOI:10.1080/00325481.2021.1874166] [PMID]

[8] Rossi R, Socci V, Pacitti F, Di Lorenzo G, Di Marco A, Siracusano A, et al. Mental health outcomes among frontline and second-line health care workers during the coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic in Italy. JAMA Netw Open. 2020; 3(5):e2010185. [DOI:10.1001/jamanetworkopen.2020.10185] [PMID] [PMCID]

[9] Wang C, Pan R, Wan X, Tan Y, Xu L, Ho CS, et al. Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. Int J Environ Res Public Health. 2020; 17(5):1729. [DOI:10.3390/ijerph17051729] [PMID] [PMCID]

[10] Roberto A, Sellon A, Cherry ST, Hunter-Jones J, Winslow H. Impact of spirituality on resilience and coping during the COVID-19 crisis: A mixed-method approach investigating the impact on women. Health Care Women Int. 2020; 41(11-12):1313-34. [DOI:10.1080/07399332.2020.1832097] [PMID]

[11] Kasapoğlu F. The relationship among spirituality, self-efficacy, COVID-19 anxiety, and hopelessness during the COVID-19 process in Turkey: A path analysis. J Relig Health. 2022; 61(1):767-85. [DOI:10.1007/s10943-021-01472-7] [PMID] [PMCID]

[12] Bagheri Sheykhangafshe F, Fathi Ashtiani A. [The role of religion and spirituality in the life of the elderly in the period of coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic: A systematic review (Persian)]. Stud Islam Psychol. 2021; 15(28):273-92. [DOI:10.30471/PSY.2021.7527.1834]

[13] Rias YA, Rosyad YS, Chipojola R, Wiratama BS, Safitri CI, Weng SF, et al. Effects of spirituality, knowledge, attitudes, and practices toward anxiety regarding COVID-19 among the general population in Indonesia: A cross-sectional study. Clin Med. 2020; 9(12):3798. [DOI:10.3390/jcm9123798] [PMID] [PMCID]

[14] Mahamid FA, Bdier D. The association between positive religious coping, perceived stress, and depressive symptoms during the spread of coronavirus (COVID-19) among a sample of adults in Palestine: Across sectional study. J Relig Health. 2021; 60(1):34-49. [DOI:10.1007/s10943-020-01121-5] [PMID] [PMCID]

[15] Watson RJ, Allen A, Pollitt AM, Eaton LA. Risk and protective factors for sexual health outcomes among black bisexual men in the US: Internalized heterosexism, sexual orientation disclosure, and religiosity. Arch Sex Behav. 2019; 48(1):243-53. [DOI:10.1007/s10508-018-1216-5] [PMID] [PMCID]

[16] Koenig HG. Maintaining health and well-being by putting faith into action during the COVID-19 pandemic. J Relig Health. 2020; 59(5):2205-14. [DOI:10.1007/s10943-020-01035-2] [PMID] [PMCID]

[17] Prazeres F, Passos L, Simões JA, Simões P, Martins C, Teixeira A. COVID-19-related fear and anxiety: Spiritual-religious coping in healthcare workers in Portugal. Int J Environ Res Public Health. 2021; 18(1):220-31. [DOI:10.3390/ijerph18010220] [PMID] [PMCID]

[18] Fardin MA. COVID-19 epidemic and spirituality: A review of the benefits of religion in times of crisis. Jundishapur J Chronic Dis Care. 20201; 9(2):1-4. [DOI:10.5812/jjcdc.104260]

[19] Chow SK, Francis B, Ng YH, Naim N, Beh HC, Ariffin MA, et al. Religious coping. Depression and anxiety among healthcare workers during the COVID-19 pandemic: A Malaysian perspective. Healthcare. 2021; 9:79. [DOI:10.3390/healthcare9010079] [PMID] [PMCID]

[20] Lucchetti G, Góes LG, Amaral SG, Ganadjian GT, Andrade I, Almeida POA, et al. Spirituality, religiosity and the mental health consequences of social isolation during COVID-19 pandemic. Int J Soc Psychiatry. 2021; 67(6):672-9. [DOI:10.1177/0020764020970996] [PMID] [PMCID]

[21] Paredes MR, Apaolaza V, Fernandez-Robin C, Hartmann P, Yañez-Martinez D. The impact of the COVID-19 pandemic on subjective mental well-being: The interplay of perceived threat, future anxiety and resilience. Pers Individ Dif. 2021; 170:110455. [DOI:10.1016/j.paid.2020.110455] [PMID] [PMCID]

[22] Roberts NJ, McAloney-Kocaman K, Lippiett K, Ray E, Welch L, Kelly C. Levels of resilience, anxiety and depression in nurses working in respiratory clinical areas during the COVID pandemic. Respir Med. 2021; 176:106219. [DOI:10.1016/j.rmed.2020.106219] [PMID] [PMCID]

[23] Havnen A, Anyan F, Hjemdal O, Solem S, Gurigard Riksfjord M, Hagen K. Resilience moderates negative outcome from stress during the COVID-19 pandemic: A moderated-mediation approach. Int J Environ Res Public Health. 2020; 17(18):6461. [DOI:10.3390/ijerph17186461] [PMID] [PMCID]

[24] Connor KM, Davidson JR. Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale (CD-RISC). Depression and anxiety. 2003; 18(2):76-82. [DOI:10.1002/da.10113] [PMID]

[25] Ebrahimi HK, Amirmohamadi M, Esmaeilian S, Sohrabi S, Iranmanesh S, Sohrabi Z, et al. The relationship between resilience and anxiety of coronavirus disease (COVID-19) in the nurses of Ali Asghar children's hospital in Tehran, 2020. Pak J Medi Health Sci. 2020:14(3):1426-34. [Link]

[26] McCleskey J, Gruda D. Risk-taking, resilience, and state anxiety during the COVID-19 pandemic: A coming of (old) age story. Pers Individ Differ. 2021; 170:110485. [DOI:10.1016/j.paid.2020.110485]

[27] Ferreira RJ, Buttell F, Cannon C. COVID-19: Immediate predictors of individual resilience. Sustainability. 2020; 12(16):6495. [DOI:10.3390/su12166495]

[28] Alipour A, Ghadami A, Alipour Z, Abdollahzadeh H. [Preliminary validation of the corona disease anxiety scale (CDAS) in the Iranian sample (Persian)]. Q J Health Psychol. 2020; 8(32):163-75. [DOI:10.30473/HPJ.2020.52023.4756]

[29] Parsian N, Dunning T. Developing and validating a questionnaire to measure spirituality: A psychometric process. Glob J Health Sci. 2009; 1(1):2-11. [DOI:10.5539/gjhs.v1n1p2]

[30] Bagheri Sheykhangafshe F, Shabahang R. [Prediction of psychological wellbeing of elderly people based on spirituality, social support, and optimism (Persian)]. J Relig Health. 2020;7(2):22-32. [Link]

This Page Intentionally Left Blank